

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Джафарової Олени В'ячеславівни на дисертацію Фомічова Костянтина Сергійовича «Державна політика формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: адміністративно-правовий аспект», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність обраної теми. В Україні росте актуальність питання соціального захисту людей з інвалідністю, особливо через збільшення їхньої кількості у зв'язку з війною. Воєнні дії та обстріли цивільних об'єктів збільшують число поранених українців, багато з яких стають інвалідами через серйозні ушкодження.

За даними Державної служби статистики України, на початок 2021 року в Україні було понад 2,7 мільйона людей з інвалідністю, а ця кількість зросла через війну на приблизно 27 тисяч. Остаточна цифра складна для передбачення через постійні атаки та загибель багатьох українців. Ці дані підкреслюють потребу в державних та місцевих заходах щодо розвитку системи соціального захисту для інвалідів, включаючи реабілітаційні заходи, протезування та адаптацію до суспільства.

Тому проведення фундаментального дослідження політики соціального захисту інвалідів в Україні є невідкладним, враховуючи сучасні загрози та виклики. Дослідження включає формування державної політики соціального захисту інвалідів і її реалізацію, вимагаючи оперативного реагування на нові виклики, зокрема зростання числа інвалідів через військові дії. Таке дослідження визначає сучасні шляхи розв'язання теоретичних і практичних проблем, що робить його актуальним, необхідним і своєчасним.

Отже, актуальність наукового дослідження на тему: «Державна політика формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: адміністративно-правовий аспект» є повністю обґрунтованою.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження Фомічова Костянтина Сергійовича забезпечується, в першу чергу вдалим використанням відомих наукових методів обґрунтування отриманих результатів, висновків і рекомендацій, які корелюються із визначеною метою та сформованими завданнями. Їх використання базується на основі низки методів наукового пізнання в нерозривному взаємозв'язку, що забезпечило його системність, цілісність і теоретичне та прикладне значення.

Дисертаційна робота характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, що містять чотирнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура дисертації є логічною, проблематика розкрита на основі ґрунтовного дослідження. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного та методологічного спрямувань.

У дисертації на основі теоретичних напрацювань та узагальненні практики, аналізу норм чинного законодавства, спираючись на міжнародний досвід, розкрито адміністративно-правові аспекти особливостей формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні.

Визначено, що мета державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю становить собою продукт діяльності суб'єктів владних повноважень у тій чи іншій сфері державної політики, тобто певним чином є суб'єктивним відбитком об'єктивного. У свою чергу, завдання державної політики являють собою об'єктивну форму її існування, утворюючи алгоритм її досягнення, а, відповідно, принципами є основоположні вихідні засади формування та реалізації державної політики у досліджуваній сфері.

Робота містить належний рівень наукової новизни і кожен з п'яти розділів дисертації містить саме такі положення.

Охарактеризовано зміст наукового розуміння сутності адміністративних

правовідносин у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, де з огляду на основи класичної плюралістичної концепції визначено об'єкт цих правовідносин, який включає державні заходи забезпечення реалізації соціальних прав, створення рівних можливостей для забезпечення різних потреб осіб з інвалідністю на рівні з іншими членами суспільства.

В дисертації належно обґрунтовано припущення науково-доктринального розгляду сутності адміністративних процедур формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю як складної системи відносин між державою в особі уповноважених органів та осіб з інвалідністю, що передбачає обов'язкове нормативне встановлення законодавчо-визначеного порядку прийняття адміністративних актів або укладення адміністративно-правових договорів щодо діяльності суб'єктів формування та реалізації державної політики під час розгляду та вирішення індивідуально-конкретних задач, спрямованих на забезпечення прав і свобод, законних інтересів осіб з інвалідністю, введення дієвих способів їх соціальної захищеності.

Дисертантом визначено наукове розуміння нормотворчих процедур та визначено їх види щодо формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю як окремих завершених етапів діяльності уповноважених суб'єктів щодо висунення ініціативних проектів нормативних актів, подання розробленої концепції, пропозиції про розроблення і прийняття нормативного акта, внесення змін, доповнення або скасування нормативних актів.

На основі аналізу установчої юридичної процесуальної діяльності автором теоретично обґрунтовано розуміння установчих процедур реалізації державної політики як виокремлених, поетапних дій, спрямованих на призначення та утворення уповноважених суб'єктів у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, які здійснюють владно-управлінську діяльність, спрямовану на вирішення конкретних юридичних питань у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю та прийняття індивідуальних рішень.

Автором удосконалено сутнісно-змістовне розуміння значення та місця державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю у системі державної політики, де одним із визначальних та актуальних напрямів діяльності демократичної держави є формування соціальної політики захищеності осіб з інвалідністю, яка характеризується такими ознаками, як стабільність, цілеспрямована діяльність, наявність визначеного уповноваженого суб'єктного кола, чітке спрямування у вирішенні проблеми, використання різних способів у досягненні мети.

Обґрунтовано наукову інтерпретацію завдання і мети державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю, цілеспрямованість якої полягає у визначені напрямів комплексу правотворчої та правореалізаційної управлінської діяльності суб'єктів державної влади, направленої на забезпечення можливостей матеріального забезпечення та охорони інших гарантованих державою прав осіб з інвалідністю, відновлення та підтримки здоров'я, реалізацію ними свого потенціалу як прогресивного члена суспільства.

Визначено систему принципів державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю, виокремивши серед них загальносистемні та спеціалізовано-структурні, які, спираючись на сутність власне формування та реалізації державної політики, в свою чергу, класифіковано на цільові, функціональні та організаційно-процесуальні.

Проведено наукове узагальнення про доцільність створення у структурі центрів соціальних служб (не залежно від кількості населення територіальних громад) підрозділу, уповноваженого здійснювати дії, спрямовані на належну реалізацію потреб осіб з інвалідністю, що сприятиме закріпленому розподілу повноважень щодо соціального захисту та надання соціальних послуг відповідній групі населення.

Автор наводить власні наукові роздуми щодо особливостей взаємодії Президента України, Верховної Ради України, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування з іншими державними суб'єктами у формуванні та

реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, включаючи питання взаємодії Збройних Сил України та інших військових формувань із суб'єктами у досліджуваній сфері державної політики в контексті посилення їх взаємодії.

Обґрунтовано результати аналізу міжнародного досвіду розуміння змісту міжнародних стандартів соціальної захищеності осіб з інвалідністю, які репрезентують такі умовисновки: 1) вказують на необхідність забезпечення особам з інвалідністю належного рівня життя європейського стандарту поряд з іншими людьми в різноманітних сферах – освітній, трудовій, медичній, інфраструктурній, тощо; 2) є орієнтиром для гуманної та правової ідеології, яку держава має реалізувати у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю; 3) нормотворчість у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю повинна бути спрямована не на копіювання декларативних норм міжнародно-правових документів у цій сфері, а враховувати можливість їх реального виконання.

Визначено наукові положення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю з формулюванням коректних пропозицій внесення зміни та доповнень до низки законодавчих та підзаконних актів, спрямовані на реалізацію і захист прав та свобод осіб з інвалідністю як прогресивних представників сучасного суспільства, їх соціальної захищеності.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальших теоретико-правових досліджень напрямів формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

– законотворчій діяльності – результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення правового регулювання формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

– правозастосуванні – для підвищення ефективності та дієвості реалізації способів соціальної захищеності осіб з інвалідністю на території України (акт впровадження Кіровоградського обласного бюро медико-соціальної експертизи).

– освітньому процесі – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право: доктринальні та практичні проблеми», «Актуальні проблеми конституційного та муніципального права», «Адміністративне право», «Міжнародний захист прав людини», «Актуальні проблеми адміністративного права», «Сучасні аспекти міжнародного публічного права», а також розробки посібників, їх розділів, лекцій і навчально-методичних матеріалів при підготовці здобувачів вищої освіти зі спеціальностей 081 «Право».

Отже, дисертаційна робота може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері соціального захисту інвалідів в Україні. Висновки та рекомендації, що сформовані автором, можуть бути враховані при вдосконаленні чинного національного законодавства.

Оформлення дисертації та реферату дисертації відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Стилiстичнi правила витриманi, структурно дослідження побудовано логічно, із дотриманням правил пропорційності, взаємовиключення і неперервності; розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою, що дозволило автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються заявленої ним проблематики.

Сформовані мета та завдання у вступі відповідають змісту дослідження та загальним висновкам. Наукові результати мають конкретний характер і

об'єднані провідною ідеєю. В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Зауваження та дискусійні положення. Деякі положення роботи мають дискусійний характер та потребують уточнення з боку автора.

1. У першому розділі доцільно було б навести авторське визначення терміну «державна політика соціального захисту осіб з інвалідністю», що є одним із поставлених завдань дослідження.

2. Зміст та особливості правового статусу, а також повноваження Міністерства соціальної політики України у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю та захисту прав поранених військових варто було б виділити в окремий підрозділ дисертації.

3. Зовсім обмежено проаналізовано роль і значення волонтерської діяльності у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю та захисту прав поранених військових.

4. У другому розділі невизначеним залишилися групи суб'єктів реалізації публічної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

5. У підрозділі 4.3 «Взаємодія суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю з інститутами громадянського суспільства» автором проведено аналіз партнерських зв'язків між суб'єктами формування та реалізації державної політики у досліджуваній сфері та представниками громадянського суспільства, проте не обґрунтовано роль і значення громадських об'єднань, спілок захисту прав інвалідів.

Проте, наведені спірні точки зору і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в рефераті та опублікованих працях. Реферат та

дисертаційне дослідження співвідносяться та відповідають один одному та оформлені згідно вимог. Основні положення та результати дисертації відображено в достатній кількості наукових фахових виданнях України та в наукових зарубіжних виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus і Web of Science, та обговорювались на науково-практичних конференціях. Їх зміст відповідає тексту дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертанта, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Отже, можна стверджувати, що в дисертації Фомічова Костянтина Сергійовича отримані нові результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу визначену здобувачем до наукового розв'язання.

Враховуючи викладене, дисертація Фомічова Костянтина Сергійовича на тему: «Державна політика формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: адміністративно-правовий аспект», відповідає вимогам п.п. 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її автор – Фомічов Костянтин Сергійович заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри
поліцейської діяльності
та публічного адміністрування
факультету № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Олена ДЖАФАРОВА